

Sygn. akt XV Ca 1642/14

POSTANOWIENIE

Dnia 5 maja 2015 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodnicząca: SSO Joanna Andrzejak-Kruk (spr.)

Sędziowie: SSO Agata Szlingiert

SSR del. Piotr Brodniewicz

Protokolant: prot. sądowy Olga Nowak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 maja 2015 roku w Poznaniu

sprawy z wniosku A. G. i R. G.

przy udziale (...) S.A. w W. i (...) S.A. w W.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawców

od postanowienia Sądu Rejonowego w Lesznie Zamiejscowy Wydział z siedzibą w Gostyniu

z dnia 8 października 2014 r.

sygn. akt VII Ns 865/13

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie w punktach 1. i 3. i w tej części sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Gostyniu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

/-/ A. Szlingiert /-/ J. Andrzejak-Kruk /-/ P. Brodniewicz

UZASADNIENIE

Wnioskiem złożonym w dniu 23.07.2013r. wnioskodawcy R. G. i A. G. wystąpili o ustanowienie na należącej do nich nieruchomości położonej w C. gm. P., składającej się z działek nr (...), zapisanej w księdze wieczystej KW nr (...) Sądu Rejonowego w L. służebności przesyłu na rzecz uczestnika (...) SA w W., polegającej na eksploatacji sieci przesyłowej w postaci: gazociągu (...) – za jednorazowym wynagrodzeniem w wysokości 15.189,-zł. Wnioskodawcy wnieśli ponadto o zasądzenie na ich rzecz od uczestnika zwrotu kosztów postępowania. W uzasadnieniu wnioskodawcy podnieśli, że przysługuje im prawo własności nieruchomości, na której usytuowane są urządzenia przesyłowe stanowiące część sieci przesyłowej należącej do uczestnika. Pismem z dnia 11.07.2012r. pełnomocnik wnioskodawców zwrócił się do uczestnika o uregulowanie stanu prawnego, jednak do zawarcia umowy ustanawiającej służebność nie doszło. W rezultacie spełnione zostały przesłanki określone w art. 305⁽⁽²⁾⁾ § 2 k.c. do wystąpienia z wnioskiem do sądu. Wysokość wynagrodzenia wnioskodawcy wyliczyli na podstawie metodologii stosowanej przez biegłych w analogicznych, prawomocnie zakończonych sprawach.

W odpowiedzi na wniosek uczestnik (...) SA wniósł o jego oddalenie oraz o zasądzenie na swoją rzecz od wnioskodawców kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych. Uczestnik podał, że na nieruchomości wnioskodawców znajdują się trzy gazociągi: należące do uczestnika gazociąg G.-Ś.-P. (zbudowany w 1970r.) i K.-O. (zbudowany w 1982r.), a ponadto gazociąg O.-P. (zbudowany w 1979r.), który w 2008r. przeszedł na własność (...) SA w W.. Odnośnie gazociągów stanowiących jego własność uczestnik stwierdził, że posiada tytuł prawny do korzystania z nieruchomości wnioskodawców, gdyż gazociągi wybudowane zostały na podstawie decyzji administracyjnych wydanych w trybie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, które to decyzje nie zostały zakwestionowane przez kolejnych właścicieli nieruchomości. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego uczestnik wywodził, że decyzje te – zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy – prowadzą do trwałego ograniczenia własności stanowiąc swego rodzaju służebność publiczną lub przesyłową oraz obejmują każdorazowego właściciela nieruchomości i każdorazowego przedsiębiorcę przesyłowego i stąd wniosek o ustanowienie służebności przesyłu jest bezzasadny. Z ostrożności uczestnik podniósł również zarzut zasiedzenia służebności gruntowej przez Skarb Państwa.

Na wniosek wnioskodawców, postanowieniem z dnia 18.03.2014r. Sąd Rejonowy wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestnika postępowania (...) SA w W.. Uczestnik ten w odpowiedzi na wniosek dopomagał się jego oddalenia oraz nałożenia na wnioskodawców zwrotu kosztów postępowania. Uczestnik przyznał, że na nieruchomości wnioskodawców na działce nr (...) przebiega gazociąg (...) K.-O. (tzw. (...)), który stanowi własność uczestnika, natomiast wniosek jest przedwczesny, gdyż wnioskodawcy nie zwracali się do niego o uregulowanie stanu prawnego i uczestnik nie odmówił zawarcia umowy służebności przesyłu. Ponadto nie występuje konieczność uregulowania tej kwestii, gdyż uczestnik posiada już tytuł prawny do korzystania z nieruchomości wynikający z zasiedzenia – przez poprzedniego właściciela urządzeń przesyłowych – służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu (art. 292 k.c.). Zdaniem uczestnika zasiedzenie służebności nastąpiło na rzecz Skarbu Państwa w dniu 21.09.1999r., tj. po upływie 20 lat od oddania gazociągu do eksploatacji.

Pismem z dnia 28.05.2014r. wnioskodawcy cofnęli wniosek o ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomości stanowiącej działkę nr (...), wskazując, że działka ta znajduje się w miejscowości R. i podlega pod jurysdykcję innego sądu.

Postanowieniem z dnia 8.10.2014r., sygn. akt VII.Ns.865/13 Sąd Rejonowy w Lesznie Zamiejscowy Wydział z siedzibą w Gostyniu: 1) oddalił wniosek; 2) umorzył postępowanie w części dotyczącej ustanowienia służebności przesyłu na działce numer (...) położonej w miejscowości R.; 3) kosztami postępowania obciążył wnioskodawców i z tego tytułu zasądził od nich solidarnie na rzecz: a) uczestnika (...) SA w W. kwotę 257,-zł; b) uczestnika (...) SA w W. kwotę 257,-zł.

Jako podstawę powyższego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy powołał następujące ustalenia i rozważania prawne :

Wnioskodawcy R. i A. małż. G. są właścicielami nieruchomości położonej w C. składającej się m.in. z działek numer (...), zapisanej w księdze wieczystej KW nr (...) w Sądzie Rejonowym w L. (...) Wydział (...) z/s w G.. Poprzednim właścicielem nieruchomości byli rodzice wnioskodawcy, W. i I. G., a wnioskodawcy stali się właścicielami na podstawie umowy przekazania gospodarstwa rolnego z dnia 31.10.1985r. Nieruchomość stanowi wspólność umowną majątkową małżeńską rozszerzoną.

Przez działkę wnioskodawców o numerze ewidencyjnym (...) przebiegają trzy gazociągi wysokiego ciśnienia (...); gazociągi relacji K.-O. oraz G.-Ś.-P. należą do (...) SA, natomiast gazociąg relacji O.-K. tzw. (...) należy do (...) SA. Przez działkę wnioskodawców nr (...) przebiega natomiast gazociąg wysokiego ciśnienia (...) należący do (...) SA.

Gazociąg należący do (...) SA, tj. O.-K. ((...)) posadowiono w II połowie lat 70-tych. Inwestycja realizowana była w oparciu o decyzję o zatwierdzeniu planu realizacyjnego wydaną w dniu 9.10.1977r. przez Wojewódzki (...) i Osiedli (...) w P. oraz decyzję o ustaleniu lokalizacji inwestycji nr (...), wydaną w dniu 27.12.1977r. przez Komisję (...). Projekt techniczny budowy gazociągu uzgodniony został przez Naczelnika Gminy P. w dniu 28.11.1977r. Gazociąg został oddany do eksploatacji w dniu 20.08.1979r., co potwierdza Protokół przekazania-przyjęcia do eksploatacji inwestycji i zakończenia inwestycji. Inwestorem budowy gazociągu było przedsiębiorstwo państwowe (...) i (...) w P., które weszły

w skład przedsiębiorstwa państwowego (...) utworzonego w dniu 1.08.1982r. (...) SA na mocy postanowień aktu notarialnego rep. A (...) umowy przeniesienia własności prawa użytkowania wieczystego oraz innych praw uzyskał od (...) SA prawa do m.in. gazociągu (...) relacji K.-O.. Przeniesieniu uległy takie składniki jak: segment systemu przesyłowego obejmującego gazociąg (...) wraz ze wszystkimi odgałęzieniami i stacjami redukcyjno- pomiarowymi oraz jego częściami składowymi i przynależnościami potrzebnymi do korzystania z w/w segmentu oraz prawami własności nieruchomości lub prawami użytkowania wieczystego gruntów wraz z ich częściami składowymi, na których posadowione są elementy segmentu systemu przesyłowego oraz częściami składowymi przyłączonymi w wyniku realizacji zadań inwestycyjnych.

Gazociągi należące do (...) SA.: G.-Ś.-P. zbudowano w roku 1970, a gazociąg K.-O. w roku 1982r. Podstawą zezwolenia na budowę linii gazociągowej G.- Ś.-P. oraz K.-O. była decyzja wydana w oparciu o przepis art. 35 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości. Zezwolenie na ułożenie gazociągu na trasie G.-Ś.-P. zostało udzielone na podstawie decyzji Prezydium (...) w G. z dnia 14.02.1969r. nr (...). W jej treści widnieje zapis, iż osobom upoważnionym służy prawo nieograniczonego dostępu do przewodów, względnie urządzeń wymienionych w niniejszej decyzji, jak również w celu wykonywania czynności związanych z ich eksploatacją i konserwacją. Natomiast prawo do budowy gazociągu O.-K. na terenie gminy i miasta K. przedsiębiorstwo państwowe (...) uzyskało na podstawie decyzji Naczelnika Miasta i Gminy K. z dnia 25.03.1981r. nr (...) -19/81. Ówczesnemu wnioskodawcy, (...) Zakładom (...), (...) N. i (...) w P. zezwolono wówczas na nieograniczony wstęp na nieruchomości, przez które przebiega nitka gazociągu w czasie budowy oraz w czasie eksploatacji gazociągu. (...) SA jest następcą prawnym przedsiębiorstwa państwowego (...) i tym samym z chwilą wstąpienia w jego prawa uzyskał stały dostęp do nieruchomości na terenie powiatu (...), przez które przebiegają gazociągi G.- Ś.-P. i K.-O.. W latach, kiedy powstawały gazociągi G.-Ś.-P. i K.-O. właścicielem działki, przez którą przebiegają był W. G.. Wyraźnie wymieniono go w wykazie użytkowników gruntów na trasie gazociągu G.-Ś. odcinek P.-P.. Nigdy ani ojciec wnioskodawcy, ani też sami wnioskodawcy nie podejmowali żadnych działań przed sądem lub organami administracji uprawnionymi do rozpoznawania spraw związanych z protestami przeciwko lokalizacji urządzeń należących do uczestników. Z uwagi na szkodę, jaka powstała podczas budowy gazociągu na polu, gdzie W. G. uprawiał zboże i buraki oraz w związku z pozbawieniem użytkowania gruntów, W. G. na podstawie protokołu, a następnie pisma (...) (...) z dnia 28.09.1981r. wypłacono odszkodowanie w kwocie 61.520,-zł.

Działki nr (...) położone są we wsi C.. Część działki, na której znajdują się gazociągi znajduje się w terenach rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Na nieruchomości wnioskodawców usytuowane są trzy słupki znacznikowe. Wszystkie trzy słupki znajdują się na granicy z działką sąsiada. Ograniczają prowadzenie upraw o tyle, że właściciel zmuszony jest zachować ostrożność przy wykonywaniu oprysków za pomocą maszyny i uważać by nie zahaczyć słupków. Oględziny gazociągu prowadzone są średnio co kwartał. Polegają na przejeździe samochodem wzdłuż ich położenia. Raz w roku dokonywane są kontrole piesze bezpośrednio przy gazociągu. Częściej kontrolowane są natomiast sączi wężowe oraz gazociągi położone w miejscach newralgicznych wzdłuż drogi oraz przebiegające przez tory, rzeki, rowy drogi. W sytuacji, kiedy dostęp jest utrudniony, oględziny przeprowadza się przy pomocy lornetki. Obejście piesze gazociągu ma miejsce co najmniej raz w celu skontrolowania, a oprócz tego w celach konserwacyjnych i wówczas pracownicy uczestnika przechodzą również przez działki wnioskodawców. Objazdy robione są w ten sposób, by trasa przejazdu przebiegała jak najbliżej gazociągu. Wówczas to kontrolowane jest czy w pobliżu gazociągu nie przebiegają jakiegokolwiek prace, gdyż wszystkie prace winny być zgłaszane. Na działce wnioskodawców nie ma oznakowań przebiegu gazociągów, są natomiast słupki świadczące o posadowieniu gazociągu.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o zeznania wnioskodawcy i świadka P. S. oraz przedstawione przez uczestników dokumenty.

Zdaniem Sądu dokumenty sporządzone zostały w sposób jasny i czytelny, nie było wątpliwości co do ich autentyczności, a żadna ze stron ich nie kwestionowała. Z uwagi na to Sąd uznał je za wiarygodne. Zeznaniom wnioskodawcy Sąd dał wiarę w całości z uwagi na fakt, iż zeznawał szczerze, spontanicznie i logicznie, jego zeznania korespondowały ze zgromadzonymi w sprawie dokumentami i dotyczyły okoliczności bezspornych. Świadek P. S. jest koordynatorem-operatorzem sieci gazowych, który od roku 1984 pracuje u uczestnika, a zatrudniony został przez jego

poprzedników. Zeznał, iż przedmiotowe gazociągi powstały w latach 70-tych bądź 80-tych XX wieku, z pewnością zanim został on przyjęty do pracy przez uczestnika. Obsługę odcinka gazociągu przebiegającego przez nieruchomości wnioskodawcy uczestnik przejął w latach 1995-1996. Wcześniej rurociągiem zajmował się (...) oddział firmy. Świadek opisał usytuowanie urządzeń przesyłowych na działkach wnioskodawców oraz okoliczności związane z częstotliwością, zakresem i rodzajem czynności technicznych podejmowanych w stosunku do urządzeń przesyłowych. Sąd nie znalazł podstaw, a aby odmówić wiary zeznaniom świadka, tym bardziej że nie były one kwestionowane.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał wniosek zgłoszony na podstawie art. 305¹ i nast. k.c. za niezasadny.

W pierwszej kolejności rozważył zgłoszony przez uczestnika (...) SA zarzut zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w odniesieniu do gazociągu (...) relacji K.-O. (...). Bezsporne w sprawie jest, że na działce nr (...) należącej obecnie do R. i A. małż. G. znajdują się urządzenia przesyłowe - gazociąg (...) relacji O.-P., który należy do uczestnika (...) SA. Za bezsporną Sąd uznał również okoliczność, iż gazociąg został posadowiony w roku 1979 i od tego momentu uczestnik oraz jego poprzednicy prawni faktycznie korzystali z nieruchomości w zakresie posadowionej na niej infrastruktury przesyłowej, transportując gazociągiem gaz ziemny.

Zgodnie z art. 292 k.c. służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Zgodnie zaś z art. 352 § 1 k.c., kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności. Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 128 k.c. (zmienionym ustawą z dnia 31.01.1989r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 3, poz.11), socjalistyczna własność ogólnonarodowa przysługiwała niepodzielnie państwu, zaś w granicach swej zdolności prawnej państwowe osoby prawne wykonywały w imieniu własnym względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. Przepis ten obowiązywał do 1.02.1989r. i zgodnie z nim przedsiębiorstwa państwowe sprawowały zarząd mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 18.06.1991r. (III CZP 38/91, OSNCP 1991, nr 10-12, poz.118) Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż zmiana art. 128 k.c. nie spowodowała przekształcenia przysługującym państwowym osobom prawnym uprawnień do części mienia ogólnonarodowego pozostających w ich zarządzie w dniu wejścia w życie wymienionej ustawy. Zatem państwowe osoby prawne, w tym przedsiębiorstwa państwowe, mimo iż nie były właścicielami powierzonego im mienia, to jednak obowiązujące prawo tworzone przez państwo nadawało im szereg uprawnień w zakresie rządzenia tym mieniem.

(...) jest sukcesorem uniwersalnym swoich poprzedników prawnych. Posiadaczami urządzeń byli kolejni poprzednicy prawni uczestnika oraz sam uczestnik: do 1.02.1989r. posiadaczem był Skarb Państwa, a od 5.12.1990r. poprzednik prawny uczestnika. W dniu 15.10.2008r. (...) SA zbyło na rzecz uczestnika (...) Sp. z o.o. przedsiębiorstwo w rozumieniu art.55¹ k.c. W skład zbytego przedsiębiorstwa (oddziału) weszły w szczególności prawa własności nieruchomości, a zwłaszcza nieruchomości związane z prowadzeniem działalności w zakresie dystrybucji gazu: segment systemu przesyłowego obejmującego gazociąg (...) wraz ze wszystkimi odgałęzieniami i stacjami redukcyjno-pomiarowymi zasilanymi z tego gazociągu od węzła O. do węzła K. wraz z węzłem K.. W skład majątku uczestnika weszły m.in. prawa do korzystania z nieruchomości lub nieruchomości wynikające z innych stosunków prawnych, przez co należy rozumieć nabyte przez zasiedzenie na rzecz poprzednika prawnego służebności przesyłu bądź prawa służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu, które są prawami związanymi z własnością urządzeń znajdujących się na gruntach.

Zdaniem Sądu przesłanka posiadania służebności przez przedsiębiorcę została spełniona. Drugim niezbędnym warunkiem jest wykazanie, iż posiadanie służebności polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia przesyłowego stanowiącego własność tego przedsiębiorcy. Urządzenie, o którym mowa, określane jest jako wynik celowego działania ludzkiego, uzewnętrzniony w trwałej postaci widocznych przedmiotów i urządzeń wymagających do swego powstania pracy ludzkiej. Chodzi tu o odpowiednie urządzenie materialne umożliwiające lub ułatwiające korzystanie z cudzej nieruchomości w zakresie treści służebności, sporządzone na obcej nieruchomości lub co najmniej wkraczające w jej sferę. Urządzenie winno również odpowiadać treści służebności pod względem gospodarczym.

Kwalifikacja gazociągu jako urządzenia trwałego nie nasuwała wątpliwości. Wątpliwość powstała w związku z tym, że urządzenie jest usytuowane pod powierzchnią gruntu, zatem dla oczu nie jest widoczne. Linie przesyłowe z natury rzeczy dzielą się na urządzenia napowietrzne i podziemne. Gazociągi, wodociągi i kanalizacje, to w przeważającej części urządzenia podziemne i już z tego względu nieracjonalna jest taka wykładnia art. 292 k.c., której wynikiem byłoby wymaganie, aby gazociąg w czasie biegu terminu zasiedzenia był widoczny dla właściciela każdej nieruchomości, przez którą przebiega. Przy urządzeniach podziemnych chodzi o możliwość stwierdzenia ich istnienia w czasie biegu terminu zasiedzenia przy pomocy wzroku, ale niekoniecznie chodzi tu o zauważenie urządzenia jako takiego. Ustawa nie posługuje się pojęciem urządzenia naziemnego, ale urządzenia widocznego. Chodzi zatem zarówno o zauważenie części składowych takiego podziemnego urządzenia, jeżeli wychodzą nad powierzchnię gruntu, jak i o zauważenie oznaczeń wskazujących na jego istnienie pod powierzchnią gruntu. Urządzenie powinno stanowić dla właściciela wyraźne ostrzeżenie przed działaniem podmiotu, który korzystając z urządzenia przesyłowego umiejscowionego w gruncie może doprowadzić do uzyskania odpowiedniej służebności gruntowej. Z tego względu należy przyjąć, że w wypadku urządzenia podziemnego, każdorazowy właściciel nieruchomości powinien mieć zapewnioną możliwość uzyskania wiedzy o usytuowaniu na jego nieruchomości urządzenia przesyłowego. Jeżeli każdorazowy właściciel nieruchomości w czasie biegu zasiedzenia miał wiedzę o zlokalizowaniu na niej gazociągu, to spełnienie przesłanki widoczności urządzenia wątpliwości budzić nie może. Jeżeli natomiast wystąpił brak takiej wiedzy u kolejnego właściciela, to należy przyjąć, że omawiana przesłanka jest spełniona, jeżeli urządzenie zostało tak oznakowane, że właściciel obiektywnie oceniając mógł i powinien taką wiedzę posiadać - magistrale przesyłowe są bowiem trwale oznakowane w terenie (§ 8 ust. 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 30.07.2001r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe). Miało więc w sprawie znaczenie usytuowanie na nieruchomości wnioskodawców słupka znacznikowego oraz usytuowanie na sąsiednich działkach dalszych słupków znacznikowych. Wiedza o ich istnieniu musi być traktowana jako równorzędna z wiedzą o istnieniu i przebiegu gazociągu, co czyni taki gazociąg urządzeniem widocznym w rozumieniu art. 292 k.c. Jedną z koniecznych przesłanek nabycia służebności przesyłu w drodze zasiedzenia jest również wykazanie, iż posiadanie służebności było nieprzerwane. W ocenie Sądu uczestnik wykazał, iż od momentu posadowienia urządzeń na gruncie aż do chwili obecnej należały one wyłącznie do niego i jego poprzedników prawnych. Fakt eksploatacji, korzystania przez uczestnika i jego poprzedników prawnych z linii przesyłowej nie był w żaden sposób podważany. W niniejszej sprawie o takich działaniach nie może być mowy. Dodatkowo bezspornym zdarzeniem jest, że gazociąg (...) w obecnym kształcie i miejscu istnieje na przedmiotowych działce wnioskodawców nr (...) od roku 1979, o czym świadczą stosowne dokumenty okazane przez uczestnika. Ostatnim warunkiem nabycia służebności przesyłu w drodze zasiedzenia jest upływ wymaganego przez ustawę okresu. Przepis art. 172 § 1 k.c. przewiduje, że posiadacz nieruchomości nie będący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze. W § 2 cytowanego przepisu zawarta jest norma, że po upływie 30 lat posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze. Wymienione terminy zasiedzenia obowiązują od 1.10.1990r. Zostały wprowadzone ustawą z 28.07.1990r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny. Przed nowelizacją dla zasiedzenia nieruchomości obowiązywał termin dziesięciu lat - przy nabyciu posiadania w dobrej wierze i dwudziestu lat - przy wejściu w posiadanie w złej wierze. W niniejszej sprawie Sąd przyjął terminy zasiedzenia przewidziane w kodeksie cywilnym po nowelizacji w roku 1990. W przypadku urządzeń na działkach wnioskodawców początek biegu zasiedzenia określono na 20.08.1979r., a koniec na 20.08.2009r., przy uwzględnieniu 30-letniego terminu posiadania w złej wierze. W ocenie Sądu (...) SA i jego poprzednicy prawni od początku powstania gazociągów byli posiadaczami w złej wierze. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwolił na obalenie domniemania dobrej wiary, gdyż brak jest dowodów świadczących o tym, że uczestnik bądź jego poprzednicy prawni zawarli z właścicielami nieruchomości jakąkolwiek umowę o posadowienie urządzeń przesyłowych. Nie zostały też w tym przedmiocie przedłożone stosowne decyzje administracyjne. Z żadnym też właścicielem działki nr (...), na której posadowione są sporne urządzenia, nie doszło do zawarcia umowy w kwestii wynagrodzenia.

Podsumowując, Sąd uznał, iż wszystkie przesłanki przewidziane w art. 292 k.c. w zw. z art. 352 § 1 k.c. i art. 172 § 2 k.c. niezbędne do nabycia służebności w drodze zasiedzenia zostały spełnione, a zatem zarzut podniesiony przez

uczestnika (...) SA w odniesieniu do gazociągu relacji O.-K. (...) okazał się uzasadniony, stąd wniosek o ustanowienie służebności przesyłu dotyczący tego gazociągu Sąd uznał za nieuzasadniony.

Dalej Sąd dokonał analizy wniosku o ustanowienie służebności przesyłu w odniesieniu do gazociągów relacji K.-O. oraz G.-Ś.-P. należących do uczestnika (...) SA w W..

Poprzednik prawny wnioskodawcy jest wymieniony w decyzji Prezydium (...) w G. z dnia 14.02.1969r., a wnioskodawca nie zakwestionował tejże decyzji. Ponadto, jak wynika z dokumentów i decyzji, wybudowanie gazociągów nastąpiło w okresie obowiązywania ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości – na podstawie art. 35 ust. 1. Zgodnie z tym przepisem organy administracji państwowej, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe mogły za odpowiednim zezwoleniem (zatwierdzona lokalizacja szczegółową) zakładać i przeprowadzać na nieruchomościach ciągi drenażowe, przewodowy służące do przesyłania płynów, pary, gazów, elektryczności oraz urządzenia techniczne łączności i sygnalizacji, a także inne nadziemne lub podziemne urządzenia techniczne niezbędne do korzystania z tych przewodów i urządzeń. Przepis ust. 2 dawał też prawo dostępu do tych przewodów i urządzeń w celu wykonywania czynności związanych ich konserwacją. Jeżeli zaś w wyniku założenia przewodów i urządzeń nieruchomość nie nadawała się do dalszego racjonalnego jej użytkowania przez właściciela na dotychczasowe cele, podlegała wywłaszczeniu na podstawie wymienionej ustawy(ust. 3). Zatem decyzja oparta na przepisie art. 35 ustawy mogła stanowić albo o czasowym tylko zajęciu nieruchomości, albo o jej zajęciu trwałym, które z kolei mogło świadczyć, bądź o ograniczeniu prawa własności, bądź o powstaniu obciążenia nieruchomości, na której powyższe przewody lub urządzenia były posadowione o treści podobnej do służebności, nazywanej często publiczną. Ograniczenie własności nieruchomości polegało na uniemożliwieniu lub zmniejszeniu możliwości korzystania z tej jej części, na której został zbudowany oraz obowiązku znoszenia wkroczenia na nieruchomość przez przedstawicieli przedsiębiorstwa przesyłowego w celach konserwatorskich, zawsze gdy to potrzebne, a więc stałego dostępu do gazociągu. Znoszenie stanu faktycznego ukształtowanego przebiegiem urządzeń, wynikającego z trwałego ukształtowania stanu faktycznego zakładało trwały charakter obowiązku. Dwie nitki gazociągu przebiegające przez grunty wnioskodawcy, a należące do (...) SA posadowiono na mocy decyzji wydanych na podstawie art. 35. ust. 1 ustawy z 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości. W myśl zaś uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20.01.2010r. (III CZP 116/09), decyzja taka jest tytułem prawnym dla przedsiębiorcy przesyłowego do stałego korzystania z wymienionej w tej decyzji nieruchomości. Ponadto, powyższa decyzja obejmuje każdorazowego właściciela nieruchomości, której dotyczy oraz każdorazowego przedsiębiorcę przesyłowego wstępującego w miejsce pierwotnego adresata decyzji. Dokumenty, akty notarialne oraz odpisy ksiąg wieczystych zgromadzone w niniejszym postępowaniu nie pozostawiają wątpliwości co do poprzedników prawnych tak wnioskodawców, jak i uczestnika. Taki stan rzeczy świadczy o tym, iż (...) SA jako następcą prawny przedsiębiorstwa państwowego (...) uzyskał stały dostęp do nieruchomości wnioskodawców. Tym samym ma on uprawnienia nie tylko do wstępu na grunt w czasie konserwacji urządzeń przesyłowych ale także do realizowania zadań i celów gospodarczych, którym te urządzenia służą. W judykaturze ugruntowało się bowiem stanowisko, iż ograniczenia własności nieruchomości będzie trwało tak długo, jak długo dane urządzenia przesyłowe - w tym przypadku rurociągi gazowe, będą potrzebne do celów, które spowodowały jego zainstalowanie i utrzymanie. Z art. 35 cyt. ustawy wynikają zarówno uprawnienia wskazanych w nim podmiotów do korzystania z cudzej nieruchomości, jak i trwałe ograniczenie zakresu uprawnień właściciela.

Podsumowując, Sąd uznał, iż wniosek również w odniesieniu do gazociągów (...) SA jest bezzasadny.

Mając to na uwadze Sąd oddalił wniosek o ustanowienie służebności przesyłu, z tym że wobec cofnięcia wniosku względem działki nr (...) – umorzył postępowanie w tej części. Kosztami postępowania obciążył natomiast wnioskodawców.

Apelację od powyższego postanowienia złożyli wnioskodawcy, zaskarżając je (co sprecyzowano na rozprawie apelacyjnej) w punktach 1. i 3. oraz zarzucając:

I. naruszenie przepisów postępowania:

1. art. 609 k.p.c. przez uwzględnienie zarzutu zasiedzenia w postępowaniu o ustanowienie służebności przesyłu w sytuacji, gdy zarzut ten zgłoszono na rzecz Skarbu Państwa, co implikowało konieczność wszczęcia odrębnego postępowania w trybie art. 609 k.p.c. z wniosku tegoż poprzednika lub z jego udziałem;

2. zasady swobodnej oceny dowodów przez:

- dowolne przyjęcie daty budowy gazociągu O.-K. na działce nr (...) na dzień 20.08.1979r. na podstawie wyłącznie niepotwierdzonej za zgodność z oryginałem nieczytelnej kserokopii protokołu przekazania – przyjęcia do eksploatacji, dotyczącej najprawdopodobniej innej inwestycji oraz zeznań świadka, który zeznawał wyłącznie w oparciu o wiedzę czerpaną z akt sprawy;

- uznanie, że decyzje załączone do akt sprawy stanowią ostateczne i skuteczne decyzje administracyjne wydane w trybie art. 35 ustawy o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości, będące dla uczestnika tytułem prawnym do korzystania z nieruchomości skutecznym wobec wnioskodawców;

- błąd w ustaleniach faktycznych polegający na tym, że decyzja wywłaszczeniowa wydana dla (...) jest skuteczna wobec (...);

- uznanie za dokument kserokopii niepotwierdzonej za zgodność z oryginałem;

3. art. 207 § 3 k.p.c. przez nieuwzględnienie wniosku o udzielenie zezwolenia na złożenie przez wnioskodawców pisma z ustosunkowaniem się do twierdzeń (...) SA zawartych w odpowiedzi na wniosek oraz uznanie tych twierdzeń za bezsporne – co skutkowało pozbawieniem wnioskodawców prawa do obrony;

4. art. 230 k.p.c.:

- przez uznanie, że stanowisko uczestnika (...) SA w zakresie autentyczności przedłożonych dokumentów, daty budowy linii oraz tytułu prawnego do korzystania z sieci było bezsporne, podczas gdy wnioskodawcy nie mieli możliwości wypowiedzenia się do tych twierdzeń.

- przez uznanie, że bezsporna jest data rozpoczęcia biegu zasiedzenia gazociągu O.-P., podczas gdy była ona negowana przez wnioskodawców;

5. art. 520 § 1 k.p.c. przez nieuzasadnione jego pominięcie, skutkujące obciążeniem wnioskodawców kosztami postępowania w sytuacji, gdy nie zachodziła żadna z przesłanek uzasadniających odstąpienie od ogólnej reguły rozdziału kosztów w postępowaniu nieprocesowym;

II. naruszenie prawa materialnego:

1. art. 64 § 3 Konstytucji RP przez uznanie, że decyzja wywłaszczeniowa Naczelnika Miasta i Gminy K. z dnia 25.03.1981r. załączona do akt sprawy stanowi dowód istnienia tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości położonych na terenie Gminy P., a więc przyjęcie faktycznego domniemania wywłaszczenia;

2. uwzględnienie zarzutu zasiedzenia odcinka gazociągu O.-P., który nie został zgłoszony w sprawie (zgłoszony w sprawie zarzut dotyczył odcinka K.-O.)

3. art. 172 § 1 w zw. z art. 292 k.c. przez stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej przez podmiot niemający woli posiadania (animus) służebności gruntowej oraz stwierdzenie skuteczności zasiedzenia którego bieg został przerwany;

4. rażąco naruszenie zasady numerus clausus ograniczonych praw rzeczowych przez przyjęcie, że można posiadać służebność gruntową, nie legitymując się prawem do nieruchomości władnącej.

Z uwagi na powyższe wnioskodawcy wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji oraz o zasądzenia na ich rzecz od uczestników zwrotu kosztów

postępowania za obie instancje, w tym wynagrodzenia pełnomocnika wg przynajmniej potrójnej stawki minimalnej wynikającej z norm przepisanych. Ewentualnie, w wypadku nieuwzględnienia apelacji co do meritum, wnioskodawcy wnieśli o zmianę zaskarżonego orzeczenia w części rozstrzygającej o kosztach postępowania przez orzeczenie, że strony ponoszą koszty swojego udziału w sprawie na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. oraz o zasądzenie kosztów postępowania w II instancji, w tym kosztów wynagrodzenia pełnomocnika wg norm przepisanych.

Uczestnicy w odpowiedziach na apelację domagali się jej oddalenia oraz zasądzenia na swoją rzecz od wnioskodawców zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie, choć nie wszystkie podniesione w niej zarzuty były trafne.

Oдноśnie do żądania wnioskodawców skierowanego przeciwko uczestnikowi (...) SA:

Uczestnik ten jest właścicielem przebiegających przez nieruchomości wnioskodawców stanowiącą działkę nr (...) dwóch gazociągów wysokiego ciśnienia (...): G.-Ś.-P. (wybudowanego w 1970r.) oraz K.-O. (wybudowanego w 1982r.). Obrona uczestnika przeciwko roszczeniu o ustanowienie służebności przesyłu dotyczących tych urządzeń (art. 305² § 2 k.c.) opierała się na twierdzeniu, że dysponuje on już uprawnieniem do korzystania z nieruchomości wnioskodawców, wynikającym z wydania decyzji przewidzianej w art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (t.j. Dz.U. z 1974r. Nr 10, poz. 64).

Stanowisko uczestnika było o tyle usprawiedliwione, że uznaje się, iż decyzje wydane na podstawie m.in. tego przepisu prowadziły do trwałego ograniczenia prawa własności nieruchomości ukształtowanego przebiegiem urządzeń przez obszar, w którym prawo to nie mogło być wykonywane. Wydanie decyzji na podstawie art. 35 ustawy o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości oznaczało, że właściciel musiał bezterminowo godzić się na zainstalowanie urządzeń przedsiębiorcy przesyłowego na swojej nieruchomości, trwanie tych urządzeń na jego gruncie i podejmowanie przez przedsiębiorcę czynności technicznych koniecznych do utrzymania ich w stanie zdatnym do zaspokajania potrzeb społecznych. Z decyzji pośrednio wynikało, w związku z ograniczeniem prawa właściciela, uprawnienie przedsiębiorcy do posadowienia urządzeń przesyłowych na jego gruncie, a upoważnienie do wstępu na ten grunt w celu podjęcia niezbędnych czynności mających na celu utrzymanie urządzeń w należyтым stanie miało źródło w ustawie. Z uwagi z jednej strony na źródło powstania praw i obowiązków, z drugiej zaś – na ich charakter, zbliżony do będących konsekwencją obciążenia nieruchomości służebnością gruntową, skutki wywołane decyzją administracyjną traktuje się jako swego rodzaju służebność, nazywaną służebnością publiczną lub przesyłową. Uchylenie ustawy z dnia 12.03.1958r. nie pozbawia przy tym mocy wiążącej decyzji wydanej na podstawie objętej nią regulacji, a do stosunku prawnego skonkretyzowanego w decyzji wydanej w trybie art. 35 ust. 1, po jego uchyleniu, znajdują zastosowanie przepisy, którymi ustawodawca zastąpił go w systemie prawnym (obecnie będzie to art. 124 ustawy z dnia 21.08.1997r. o gospodarce nieruchomościami, t.j. Dz.U. 2014/518). Trwałość skutków decyzji, obejmujących ograniczenie prawa własności nieruchomości w określony w decyzjach sposób, dotyczy zarówno osoby, która była właścicielem w chwili wydania decyzji, jak i każdego kolejnego właściciela. Na uprawnienie objęte tymi decyzjami może powoływać się zaś przedsiębiorca, który w związku z tymi decyzjami zainstalował je, jak też każdy kolejny, który uzyskał tytuł prawny do tych urządzeń i jest odpowiedzialny za ich eksploatację oraz utrzymanie. W związku z niewygaszeniem przez ustawodawcę skuteczności decyzji po wejściu w życie przepisów o służebności przesyłu, przedsiębiorca ma w dalszym ciągu tytuł prawny do korzystania z cudzej nieruchomości na cele, które określono w decyzji. Konsekwencją uregulowania decyzją administracyjną korzystania przez przedsiębiorcę z nieruchomości stanowiącej własność innej osoby, jest poddanie prawu i postępowaniu administracyjnemu wszelkich kwestii wiążących się z relacjami między właścicielem i przedsiębiorcą, jeżeli ustawa inaczej nie stanowi. W rezultacie uznaje się, że jeżeli przedsiębiorca będący właścicielem urządzeń wymienionych w art. 49 § 1 k.c. wykonuje uprawnienia wynikające z decyzji wydanej na rzecz jego poprzednika prawnego na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, właściciel nieruchomości nie może żądać ustanowienia służebności przesyłu (por. uchwała Sądu Najwyższego z 6.06.2014r., III CZP 107/13, publ. OSN 2015/3/29 i dalsze, obszernie cytowane w niej orzecznictwo).

W oparciu dokumenty przedstawione przez uczestnika Sąd I instancji ustalił, że wymienione na wstępie gazociągi wysokiego ciśnienia (...) zostały wybudowane na gruncie należącym obecnie do wnioskodawców na podstawie decyzji wydanych na rzecz poprzednika prawnego uczestnika w trybie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, a mianowicie decyzji Prezydium (...)w G. z dnia 14.02.1969r. nr (...) (gazociąg G.-Ś.-P.) oraz decyzji Naczelnika Miasta i Gminy K. z dnia 25.03.1981r. nr (...) (gazociąg K.-O.).

Sąd Okręgowy nie podzielił zastrzeżeń apelacji dotyczących formy przedstawienia powyższych dokumentów. Wbrew stanowisku skarżących, decyzja z dnia 25.03.1981r. znajduje się w aktach sprawy, stanowiąc załącznik do odpowiedzi na wniosek złożonej przez (...) SA, przy czym jest to odpis poświadczony za zgodność z oryginałem w sposób określony w art. 129 § 2 k.p.c., a więc przez występującego w sprawie pełnomocnika uczestnika będącego radcą prawnym (k.63). Z kolei decyzja z dnia 14.02.1969r. nie została – jak twierdzi wnioskodawca – złożona w formie kserokopii, lecz odpisu z odpisu dokumentu, a zgodność z „oryginałem” odpisem również została poświadczona przez pełnomocnika uczestnika (k.59-62). Taki sposób zaprezentowania dowodów z dokumentów nie był przez wnioskodawców kwestionowany w postępowaniu przed Sądem I instancji, a nie mają oni racji podnosząc obecnie, że ich stanowisko w tym zakresie było bez znaczenia. To rzeczą strony jest bowiem zażądanie na podstawie art. 129 § 1 k.p.c., aby przedstawiony został oryginał dokumentu. Z uprawnienia tego wnioskodawcy nie skorzystali, a skoro Sąd I instancji nie powziął wątpliwości co do przedstawionych odpisów, miał podstawy, aby uznać je za skuteczny środek dowodowy i przyjąć, że uczestnik wykazał sam fakt wydania decyzji.

Nie były także trafne zarzuty apelacji zmierzające do wykazania, że przedstawione dokumenty nie spełniają warunków formalnych przewidzianych dla decyzji administracyjnych. Odwołanie się w apelacji do art. 36 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości było chybione z tego względu, że przepis ten regulował zasady ustalania odszkodowania za straty wynikłe z działań przewidzianych w art. 35 ust. 1 i 2. Wymogi formalne decyzji administracyjnej wskazane w art. 99 § 1 k.p.a. (w brzemieniu obowiązującym do dnia 1.09.1980r.) oraz art. 107 § 1 k.p.a. (w brzemieniu późniejszym) zostały natomiast zachowane. W apelacji podniesiono, iż decyzja z dnia 14.02.1969r. nie została podpisana. Jak już zostało to jednak wyżej wyjaśnione, do akt sprawy złożono odpis z jej odpisu. Z pierwszego odpisu wynika natomiast, że na oryginale decyzji znajduje się podpis Kierownika Wydziału Spraw Wewnętrznych oraz pieczęć okrągła z godłem państwowym Prezydium (...)w G. (k.62). Apelacja zarzuca ponadto, że wbrew wymogom k.p.a. decyzja z dnia 25.03.1981r. nie wymienia właścicieli gruntów jako stron postępowania wywłaszczeniowego, co było jej obligatoryjnym elementem (art. 107 § 1 k.p.a.). Skarżący ma rację o tyle, że decyzja administracyjna, która nie wymienia strony postępowania jest uważana za nieistniejącą. Nie dotyczy to jednak takiej sytuacji, w której w decyzji wskazane są strony, lecz nie wszystkie, które nimi być powinny (por. wyrok Sądu Najwyższego z 26.09.2014r., IV CSK 724/13, LEX nr 1544571). Stroną w postępowaniu administracyjnym, zgodnie z art. 28 k.p.a., jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek. Podkreślić przy tym trzeba, że – odwrotnie niż w ramach postępowania cywilnego – przymiotu strony nie pozbawia nawet brak jej udziału w postępowaniu, jeżeli dotyczyło ono jej interesu prawnego lub obowiązku, o których mowa w art. 28 k.p.a. W razie wydania decyzji administracyjnej o charakterze merytorycznym stronie, która nie wzięła udziału w postępowaniu, przysługuje prawo żądania wznowienia postępowania administracyjnego, zgodnie bowiem z art. 145 § 1 pkt 4 k.p.a., niezawiniony brak udziału w postępowaniu administracyjnym jest jedną z podstaw usprawiedliwiających wznowienie postępowania (por. wyrok NSA w G. z 7.02.2001r., (...) SA/Gd (...)). W omawianej decyzji z dnia 25.03.1981r. wymieniono jako stronę (wnioskodawcę) przedsiębiorstwo państwowe (...), (...) N. i (...) w P., któremu zezwolono na budowę linii gazociągowej O.-K. oraz na wstęp na nieruchomości osób fizycznych w czasie budowy oraz w czasie eksploatacji gazociągu (k.63). Okoliczność, że decyzja ta nie wymienia – jako strony postępowania administracyjnego zakończonego jej wydaniem – właścicieli nieruchomości, przez które linia gazociągu miała przebiegać, nie przesądza zatem o tym, iż powinna być traktowana jako nieistniejąca. Co więcej, właściciele gruntów podlegających wywłaszczeniu art. 35 ustawy z dnia 12.03.1958r. byli wymienieni w wykazie, który zgodnie z treścią decyzji został do niej załączony.

Należy się natomiast zgodzić z apelacją, iż nie został wykazany przymiot ostateczności obu wymienionych decyzji. Wnioskodawcy w piśmie z dnia 21.10.2013r. zakwestionowali m.in. aby decyzje przedłożone przez uczestnika były prawomocne (k.88). Na uczestniku, zgodnie z art. 232 zd. 1 k.p.c., spoczywał w tej sytuacji obowiązek udowodnienia ostateczności decyzji administracyjnych, z których wywodził on skutki prawne wskazując, że wynika z nich nabyte wcześniej uprawnienie, które czyni bezzasadnym roszczenie wnioskodawców o ustanowienia służebności przesyłu. Opisane wcześniej skutki, które wiąże się z decyzją wydaną na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości, tj. powstanie szczególnego rodzaju służebności nazywanej służebnością publiczną lub służebnością przesyłową, mogły nastąpić wyłącznie w sytuacji uzyskania przez decyzję administracyjną cech decyzji ostatecznej. Tylko ostateczną decyzją związany jest też sąd powszechny (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 9.10.2007r., III CZP 46/07, publ. OSN 2008/3/30). Sposób wykazania cechy ostateczności decyzji administracyjnej jest dowolny. Najprostszym i oczywistym jest przedłożenie decyzji opatrzonej stwierdzeniem ostateczności, co w rozpoznawanym przypadku nie nastąpiło. Uczestnik nie podjął ponadto innej inicjatywy dowodowej na tę okoliczność. Ostateczne, w myśl art. 16 § 1 k.p.a. obowiązującego w dacie wydania decyzji z dnia 14.02.1969r. i z dnia 25.03.1981r., stały się decyzje, od których nie służyło odwołanie w administracyjnym toku instancji. Zgodnie z art. 127 § 1 k.p.a., od decyzji wydanej w pierwszej instancji służyło stronie odwołanie do instancji wyższej. W ramach niniejszego postępowania, pomimo zarzutów wnioskodawców, nie naprowadzono żadnych dowodów mogących świadczyć o tym, iż żadna ze stron postępowania administracyjnego nie skorzystała z tego uprawnienia. Twierdzenie uczestnika (w odpowiedzi na apelację), że „wobec braku dowodów, że decyzje nie są ostateczne, należy przyjąć, że są ostateczne”, zmierza do nieuzasadnionego w świetle art. 6 k.c. przerwania na wnioskodawców ciężaru dowodu okoliczności, z których uczestnik wywodzi skutki prawne. Nie ma podstaw do konstruowania domniemania ostateczności decyzji w oparciu tylko o czas, jaki upłynął od daty ich wydania. Sąd Rejonowy ustalił zaś jedynie, że „ani ojciec wnioskodawcy, ani też sami wnioskodawcy nie podejmowali żadnych działań przed sądem lub organami administracji uprawnionymi do rozpoznawania spraw związanych z protestami przeciwko lokalizacji urządzeń”. Nie jest jasne, co Sąd I instancji miał na myśli, w szczególności czy uwaga ta odnosiła się do decyzji wywłaszczeniowych oraz czy uznał, że obie decyzje doręczono adresatom, w tym poprzednikowi prawnemu wnioskodawców i czy stały się ostateczne w wyniku braku zaskarżenia i weszły do obrotu prawnego. Warto zauważyć, że z treści adnotacji na decyzji z dnia 25.03.1981r. nie wynika nawet, aby podlegała ona doręczeniu właścicielom gruntów, przez które miał przebiegać gazociąg O.-K. (nie zostali oni wymienieni wśród podmiotów otrzymujących decyzję – k.63). W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy nie miał dostatecznych podstaw, by przyjmować ostateczność przedmiotowych decyzji, a w konsekwencji obrona uczestnika przed żądaniem wnioskodawców oparta na istnieniu uprawnienia wynikającego z tych decyzji nie mogła być uznana za skuteczną.

Straciły w tej sytuacji na znaczeniu zarzuty apelacji zmierzające do podważenia stanowiska Sądu I instancji, według którego fragmenty należących do uczestnika (...) SA gazociągów wysokiego ciśnienia (...): G.-Ś.-P. oraz K.-O. zostały wybudowane na podstawie decyzji wydanej w trybie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12.03.1958r. – w odniesieniu do przedmiotowej nieruchomości. Okoliczność ta była sporna pomiędzy wnioskodawcami a uczestnikiem i nie bez racji apelacja wytyka, że ustalenia Sądu Rejonowego zgodne z twierdzeniami uczestnika pozbawione są dostatecznych podstaw w zebranych w sprawie materiale dowodowym. Związanie sądu powszechnego treścią osnowy decyzji administracyjnej dotyczy także jej zakresu przedmiotowego. Jak się uznaje, ostateczna decyzja wywłaszczeniowa wydana na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12.03.1958r. dla wywołania przewidzianych tą ustawą skutków prawnych w postaci trwałego ograniczenia prawa własności musi określać nieruchomość, której dotyczy. Względ na konstytucyjną ochronę praw majątkowych wyrażoną w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP uzasadnia rygorystyczne wymagania dotyczące tego aspektu treści decyzji administracyjnej o charakterze wywłaszczeniowym. W razie wydania takiej decyzji z niedokładnym określeniem nieruchomości, której dotyczy, ustalenie jej zakresu przedmiotowego może nastąpić przy wykorzystaniu innych elementów zawartych w treści decyzji, w tym dotyczących wymienionych tam stron postępowania, o ile pozwala to na jednoznaczne przyporządkowanie nieruchomości wymienionym w decyzji stronom postępowania administracyjnego będącym właścicielami lub użytkownikami wieczystymi określonych nieruchomości (por. np. cyt. już wyżej wyrok Sądu Najwyższego z 26.09.2014r., IV CSK 724/13, LEX nr 1544571). W rozpoznawanym przypadku żadna z decyzji przedstawionych przez uczestnika nie wymieniała nieruchomości wnioskodawców za

pomocą takich określeń, jak jej położenie administracyjne (ulica i numer posesji), numer działki geodezyjnej czy oznaczenia w księdze wieczystej. W decyzji z dnia 14.02.1969r. wskazano jedynie, że udzielane pozwolenia odnosi się do nieruchomości prywatnych właścicieli położonych na terenie powiatu (...) stanowiących własność m.in. W. G. (ojca wnioskodawcy). Brak jest podstaw do przyjęcia, że jedyną nieruchomością należącą do W. G., położoną w ówczesnym powiecie (...), przez którą przebiegał gazociąg G.-Ś., była przedmiotowa działka. Z kolei w decyzji z dnia 25.03.1981r. nie wymieniono w istocie żadnych danych dotyczących nieruchomości, przez które miał przebiegać gazociąg O.-K., wskazując jedynie, że chodzi o nieruchomości prywatne „stanowiące własność obywateli wymienionych w załączonym wykazie”, którego uczestnik nie przedstawił. Słuszne ponadto apelujący zwrócili uwagę, że decyzję wydał Naczelnik Miasta i Gminy K., a tymczasem sporna działka znajduje się na terenie gminy P.. Treść decyzji nie przesądza zatem, że dotyczyły one nieruchomości stanowiącej obecnie własność wnioskodawców. Przywołana w odpowiedzi na apelację decyzja Wojewody L. z dnia 19.11.1979r. o ustaleniu lokalizacji szczegółowej nie stanowi z kolei decyzji wyłączeniowej wydanej w trybie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12.03.1958r. i nie sposób z niej wywodzić skutków, jakie w doktrynie i orzecznictwie wiąże się z wydaniem decyzji wyłączeniowej.

Odnośnie do żądania wnioskodawców skierowanego przeciwko uczestnikowi (...) SA:

Uczestnik ten jest właścicielem przebiegającego przez nieruchomość wnioskodawców stanowiącą działkę nr (...) gazociągu wysokiego ciśnienia (...) O.-K. tzw. (...). Obrona uczestnika przeciwko roszczeniu o ustanowienie służebności przesyłu dotyczącej tego urządzenia (art. 305² § 2 k.c.) opierała się na twierdzeniu, że dysponuje on już uprawnieniem do korzystania z nieruchomości wnioskodawców wynikającym z nabycia w drodze zasiedzenia – przez poprzedniego właściciela urządzenia przesyłowego – służebności gruntowej zapewniającej prawidłową jego eksploatację. Wprawdzie w toku postępowania przed Sądem I instancji uczestnik zmierzał do wykazania, że również w odniesieniu do gazociągu stanowiącego jego własność wydana została decyzja w trybie ustawy z dnia 12.03.1958r. o zasadach i trybie wyłączenia nieruchomości, natomiast ostatecznie (co zaznaczył na rozprawie apelacyjnej jego pełnomocnik) wycofał się z tych twierdzeń i poprzestał na zarzucie zasiedzenia.

Nie mają racji apelujący podnosząc, że taki zarzut nie został zgłoszony. Pewne nieporozumienie mogło wprawdzie wynikać z posługiwania się przez uczestników różnymi nazwami gazociągów, natomiast zostało to już wyjaśnione przed Sądem Rejonowym i znajduje odzwierciedlenie w poczynionych przez ten Sąd ustaleniach faktycznych, które nie były kwestionowane w apelacji. Należy w związku z tym jedynie przypomnieć, że przez działkę wnioskodawców o numerze ewidencyjnym (...) przebiegają trzy gazociągi wysokiego ciśnienia (...): gazociąg relacji K.-O. i G.-Ś.-P. należące do (...) SA (położone skrajnie) oraz gazociąg relacji O.-K. – tzw. (...) – należący do (...) SA (środkowy). Wprawdzie w odpowiedzi na wniosek (k.126) uczestnik (...) gazociąg określił jako relacji K.-O. (podczas gdy (...) SA nazywało go O.-P. – k.40), natomiast nie budzi wątpliwości, że chodziło o gazociąg tzw. (...) i że tego właśnie gazociągu, mającego powstać w 1979r., dotyczył zarzut zasiedzenia.

Sąd Okręgowy za niezasadny uznał zgłoszony w apelacji zarzut pozbawienia wnioskodawców prawa do obrony w związku z żądaniami uczestnika, co wnioskodawcy wiązali z nieuwzględnieniem ich wniosku zgłoszonego w piśmie z dnia 24.04.2014r. o udzielenie zezwolenia na złożenie pisma procesowego z ustosunkowaniem się do twierdzeń uczestnika (...) SA zawartych w odpowiedzi na wniosek. Wprawdzie Sąd Rejonowy naruszył art. 207 § 3 k.p.c. (w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) z tego względu, iż nie rozpoznał zgłoszonego wniosku, natomiast nie uniemożliwiło to wnioskodawcom przedstawienia ich stanowiska. Należy zauważyć, że odbyły się później jeszcze 3 rozprawy (14.05.2014r., 18.06.2014r. i 8.10.2014r.), na których zarówno sami wnioskodawcy, jak i reprezentujący ich pełnomocnik mieli możliwość stawienia się i ustosunkowania do zarzutu zasiedzenia oraz twierdzeń zgłoszonych na jego poparcie, z którego to uprawnienia jednak nie skorzystali. Warto przypomnieć, że wprawdzie strony mogą poza rozprawą składać wnioski i oświadczenia w formie pism procesowych (art. 125 § 1 k.p.c., z ograniczeniami wynikającymi z art. 207 k.p.c.), natomiast przedstawieniu ich żądań oraz twierdzeń i dowodów na ich poparcie służy przede wszystkim rozprawa (art. 210 § 1 k.p.c.).

Na podzielenie zasługiwał natomiast zarzut naruszenia art. 609 k.p.c., polegającego na uwzględnieniu przez Sąd Rejonowy zarzutu zasiedzenia, który w ogóle nie powinien zostać rozpoznany w ramach niniejszego postępowania.

(...) SA, co jasno wynika z odpowiedzi na wniosek, powołał się na art. 292 k.c. i podniósł, że zasiedzenie służebności gruntowej nastąpiło w dniu 21.08.1999r. na rzecz Skarbu Państwa, co było konsekwencją posiadania służebności przez przedsiębiorstwo państwowe (którego następcą prawnym jest uczestnik) od 20.08.1979r. i dobrej wiary tego przedsiębiorstwa w chwili objęcia służebności w posiadanie. Stanowisko to było podtrzymywane przez uczestnika w postępowaniu apelacyjnym z tą jedynie modyfikacją, że dobrą wiarę przedsiębiorstwa państwowego uczestnik uzasadniał nie faktem uzyskania decyzji wywłaszczeniowej, lecz pozwolenia na budowę, co zdaniem uczestnika świadczy o uprzednim udzieleniu przez właściciela gruntu zgody na jego zajęcie (k.258v i k.278). Zgłoszony przez uczestnika zarzut należało rozpatrywać zgodnie z jego kształtem, przy czym marginalnie zauważyć wypada, że według zaprezentowanej koncepcji i przy uwzględnieniu przepisów art. 292 k.c. w zw. z art. 352 k.c. i art. 172 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1.10.1990r. termin zasiedzenia upływałby już z dniem 20.08.1989r., gdyż pierwotnie kodeks cywilny w art. 172 § 1 k.c. przewidywał, że w przypadku uzyskania posiadania w dobrej wierze termin zasiedzenia wynosił 10 lat.

Według jednolitego poglądu wyrażanego w orzecznictwie, ustalenie faktu nabycia własności nieruchomości (ograniczonego prawa rzeczowego) jest dopuszczalne również wtedy, gdy ustalenie to nie należy do samego rozstrzygnięcia w danej sprawie, lecz stanowi jedynie jego przesłankę (por. uchwała Sądu Najwyższego z 10.02.1951r., Ł.C.Prez. 741/50; uchwała Sądu Najwyższego z 20.03.1969r., III CZP 11/69; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 21.10.1994r., III CZP 132/94). W rezultacie dopuszczalne jest także ustalenie nabycia przez zasiedzenie prawa własności lub ograniczonego prawa rzeczowego jako przesłanki innego rozstrzygnięcia, bez potrzeby przeprowadzania postępowania w trybie przewidzianym w art. 609 i 610 k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie wystąpiła jednak sytuacja, w której uczestnik podniósł zarzut, że nastąpiło zasiedzenie służebności przez Skarb Państwa, a więc osobę trzecią, która nie jest uczestnikiem niniejszego postępowania. W ocenie Sądu Okręgowego tytuł prawny Skarbu Państwa do nieruchomości wnioskodawców w postaci służebności uzyskanej w drodze zasiedzenia powinien zostać dowiedziony w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 609 i 610 k.p.c. Sąd Okręgowy podziela w tej kwestii pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 4.07.2012r. (I CSK 641/11, LEX 1218577). Zgodnie z tym stanowiskiem, odróżnić należy dwie sytuacje: (1) gdy strona twierdzi w postępowaniu sądowym, że to jej przysługuje nabyte przez zasiedzenie prawo (również gdy zasiedzenie przez tę stronę nastąpiło z doliczeniem czasu posiadania jej poprzednika) – w takiej sytuacji należy dopuścić dowodzenie nabycia przez tę stronę prawa przez zasiedzenie (przesłankowo w danej sprawie, bez potrzeby ustalenia tego faktu w trybie przewidzianym w art. 609 i 610 k.p.c.); (2) gdy strona twierdzi, że służebność przez zasiedzenie nabył jej poprzednik prawny, a więc osoba trzecia w stosunku do stron procesu – w takiej sytuacji tytuł prawny tej osoby powinien być dowiedziony w postępowaniu o zasiedzenie, toczącym się z jej wniosku lub z jej udziałem. Stwierdzone w sprawie o zasiedzenie nabycie służebności przez osobę trzecią nakłada ponadto na przedsiębiorcę przesyłowego dodatkowy obowiązek przeprowadzenia dowodu, że jest on następcą prawnym, pod tytułem ogólnym lub szczególnym, tej osoby trzeciej i że zostało na niego przeniesione prawo służebności nabyte przez osobę trzecią. Dopiero połączenie tych dowodów – orzeczenia stwierdzającego nabycie służebności przez zasiedzenie przez osobę trzecią wydanego w postępowaniu przewidzianym w art. 609 i 610 k.p.c. oraz dowodu przeniesienia tego prawa na przedsiębiorcę przesyłowego prowadziłyby do ustalenia, że przysługuje mu tytuł prawny do korzystania z danej nieruchomości, który może być przeciwstawiony żądaniu ustanowienia służebności przesyłu. Zaznaczyć należy, że analiza wcześniejszych orzeczeń Sądu Najwyższego, w których stwierdzono dopuszczalność ustalenia faktu nabycia prawa przez zasiedzenie w innej sprawie, niż w postępowaniu o zasiedzenie (np. wyrok z 12.12.2008r., II CSK 389/08, postanowienie z 23.11.2000r., III CKN 390/00, uchwała z 21.10.1994r., III CZP 132/94, wyrok z 10.06.2005r., II CK 714/04) wskazuje, iż taki pogląd wyrażano w sprawach, w których w ramach zarzutu nabycia prawa przez zasiedzenie stwierdzenie to następowało na rzecz strony (uczestnika) postępowania, a nie osoby trzeciej niebiorącej udziału w tym postępowaniu (której strona postępowania byłaby jedynie następcą prawnym). Jest to zatem sytuacja odmienna niż w niniejszej sprawie, w której nabycie prawa przez zasiedzenie nie dotyczy uczestnika, a osoby trzeciej.

Sąd Okręgowy uznaje zatem, że celem skutecznego powołania się w niniejszej sprawie na nabycie służebności gruntowej na nieruchomości wnioskodawców poprzez zasiedzenie, biorąc pod uwagę twierdzenia uczestnika

stanowiące podstawę tego zarzutu i jego ostateczną treść, uczestnik powinien przedstawić orzeczenie sądowe stwierdzające zasiedzenie służebności przez Skarb Państwa (wydane w postępowaniu przeprowadzonym na podstawie art. 609 i 610 k.p.c., do którego wszczęcia uprawniony jest każdy podmiot posiadający interes prawny) oraz dowód przeniesienia na uczestnika tego prawa (przy uwzględnieniu kodeksowego wymogu w tym zakresie wynikającego z art. 245¹ k.c.). Dopóki to nie nastąpi, nie ma podstaw, by w niniejszej sprawie uznawać za skuteczny zarzut zasiedzenia podniesiony przez uczestnika.

Nie ma też podstaw, by w niniejszej sprawie, jak żądał tego uczestnik w odpowiedzi na wniosek, przeprowadzić z udziałem Skarbu Państwa – niejako wpadkowo – postępowanie zastępujące postępowanie przewidziane w art. 609 i 610 k.p.c. Jego konstrukcja zakłada stwierdzenie nabycia własności na rzecz podmiotu, po stronie którego sąd orzekający stwierdzi wystąpienie przesłanek zasiedzenia, niezależnie od żądania zgłoszonego we wniosku (art. 670 § 1 k.p.c. i art. 677 § 1 k.p.c. w zw. z art. 610 § 1 k.p.c.; por. postanowienia Sądu Najwyższego z 7.10.2010r., II CSK 215/11; z 13.10.2010r., I CSK 315/09; z 30.09.2010r., I CSK 586/09; z 12.02.2010r., I CSK 315/09). Kognicja sądu orzekającego w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia jest zatem szeroka, uznaje się, że sąd ten nie jest związany żądaniem wniosku co do osoby, na rzecz której ma nastąpić stwierdzenie zasiedzenia i wydaje w tym zakresie orzeczenie oparte na wynikach postępowania. Krąg uczestników postępowania o zasiedzenie może więc ulegać zamianom stosownie do ustaleń sądu orzekającego. Nie sposób przyjmować, by w sprawie o ustanowienie służebności przesyłu sąd miał prowadzić wpadkowo postępowanie o wskazanych cechach. Wymagałoby to wezwania do udziału w tej sprawie podmiotów, które nie mają interesu prawnego do uczestniczenia w niej biorąc pod uwagę przedmiot postępowania, którym jest ustanowienie służebności przesyłu obciążającej nieruchomość należąca do określonej osoby na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego. Te dwa ostatnio wymienione podmioty mają zatem status zainteresowanych w sprawie o ustanowienie służebności (każdy z nich może wystąpić w roli wnioskodawcy bądź uczestnika) w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. Nie ma podstaw do przyjęcia, że wynik niniejszego postępowania, zmierzającego do ustanowienia służebności przesyłu, miałby „dotyczyć praw” również innego podmiotu. Nie ma w szczególności powiązania pomiędzy wynikiem niniejszego postępowania a sytuacją prawną Skarbu Państwa (ewentualnie innego podmiotu), który nabył w sposób pierwotny przez zasiedzenie służebność gruntową, której beneficjentem aktualnie miałby być uczestnik postępowania. Skarb Państwa (ewentualnie inny podmiot) jako nabywca przez zasiedzenie służebności, na której istnienie powoływała się uczestnik, nie jest zatem zainteresowanym w sprawie (w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c.) w niniejszym postępowaniu, nie ma podstaw do jego wezwania i prowadzenia z jego udziałem postępowania o ustanowienie służebności przesyłu. Właściwą drogą dla uczestnika byłoby wystąpienie z wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia określonej służebności na rzecz Skarbu Państwa bądź innego właściwego podmiotu, który w postępowaniu takim będzie uczestniczyć. Zostałyby wówczas ocenione przesłanki zasiedzenia i – stosownie do wyników postępowania – stwierdzone zasiedzenie na rzecz właściwego podmiotu (wskazanego przez uczestnika bądź innego).

Z uwagi na przedstawioną ocenę, według której zarzut zasiedzenia zgłoszony przez uczestnika nie mógł podlegać badaniu w ramach niniejszego postępowania, zbędne było odnoszenie się do dalszych argumentów apelacji odnoszących się do stanowiska Sądu I instancji w kwestiach związanych z przesłankami zasiedzenia.

Podsumowując:

Zarzuty niweczące zgłoszone przez uczestników okazały się nieskuteczne. (...) SA nie wykazał, aby w wyniku wydania na rzecz poprzedniego właściciela gazociągów wysokiego ciśnienia (...): G.-Ś.-P. oraz K.-O. ostatecznej decyzji wyłączeniowej przysługiwało mu aktualnie uprawnienie do korzystania z działki nr (...) w postaci tzw. służebności publicznej (przesyłowej). Z kolei zgłoszony przez uczestnika (...) SA zarzut zasiedzenia przez Skarb Państwa służebności gruntowej dotyczącej gazociągu wysokiego ciśnienia (...) tzw. (...) na działce nr (...) pozostawał poza zakresem rozważań w ramach niniejszego postępowania, zaś uczestnik nie przedstawił postanowienia o stwierdzeniu zasiedzenia wydanego w trybie art. 609 i nast. k.p.c. W konsekwencji oddalenie przez Sąd I instancji wniosku o ustanowienie służebności przesyłu nastąpiło niezasadnie.

Podkreślenia wymaga przy tym, iż brak było jakichkolwiek podstaw do wydania takiego rozstrzygnięcia w zakresie żądania dotyczącego działki nr (...). Sąd Rejonowy ustalił, że przez tę działkę przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia

(...) należące do (...) SA. W ocenie Sądu Okręgowego ustalenia te nie znajdują dostatecznego oparcia w materiale sprawy. Wnioskodawcy we wniosku twierdzili, że na działce tej znajduje się gazociąg (...), a z kolei pełnomocnik uczestnika (...) SA na rozprawie apelacyjnej zwrócił uwagę, że z mapy wynika, że w rzeczywistości jest to gazociąg niskiego ciśnienia (...), stanowiący część tzw. sieci dystrybucyjnej. Pełnomocnik oświadczył przy tym, że nie stanowi on własność (...) SA i prawdopodobnie nie jest także własnością (...) SA, gdyż uczestnik ten posiada jedynie sieci przesyłowe (k.278 w zw. z k. 188). Należy zauważyć, że również w toku postępowania w I instancji żaden z uczestników nie podnosił, aby powyższy gazociąg stanowił jego własność; uczestnicy wypowiadali się jedynie odnośnie do 3 gazociągów wysokiego ciśnienia znajdujących się na działce nr (...) i zgłaszali zarzuty niweczące w stosunku do żądania ustanowienia służebności przesyłu dotyczącej tych gazociągów.

Mając wszystko powyższe na względzie Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w zaskarżonej części, tj. w punkcie 1. oraz 3. i w tym zakresie sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu, zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c., rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej. Konieczne jest bowiem zbadanie istoty zgłoszonego żądania, której Sąd I instancji nie rozpoznał, uznając nietrafnie, że uczestnicy wykazali po swojej stronie – co do działki nr (...) – istnienie uprawnień skutkujących pozbawieniem wnioskodawców roszczenia o ustanowienie służebności przesyłu. W odniesieniu do działki nr (...) rzeczą Sądu Rejonowego będzie przede wszystkim ustalenie, jakiego rodzaju urządzenie przesyłowe zostało umieszczone w gruncie i czyją stanowi własność. Gdyby okazało się, że właścicielem gazociągu na tej działce nie jest (...) SA, zastosowanie znajdzie art. 510 § 2 k.p.c. W przypadku żądania skierowanego przeciwko uczestnikowi (...) SA Sąd Rejonowy rozważy z kolei zarzut jego przedwczesności podniesiony w odpowiedzi na wniosek Niezbędne będzie także przeprowadzenie całego postępowania dowodowego mającego na celu określenie przebiegu służebności i jej treści oraz wynagrodzenia należnego za ustanowienie służebności (uczestnik (...) SA wyraźnie zakwestionował wysokość żądania wnioskodawców w tym zakresie).

/-/ Agata Szlingiert /-/ Joanna Andrzejak-Kruk /-/ Piotr Brodniewicz